

Partijski sistemi

Partijski sistemi

- Ne predstavlja prost zbir partija, već mrežu odnosa među njima
- Ne nužno u okviru jedne zemlje
- Promjena partijskog sistema:
  - Pojava novih relevantnih partija
  - Preporodom “anti-sistemske” partije
  - Ideološko-strateške ili izborne promjene

Društveni rascjepi

- Partije izražavaju interese koji su utemeljeni na društvenim rascjepima (Lipset i Rokan, 1967)
- Pod uticajem nacionalnih revolucija došlo je do dva rascjepa:
  - Centar-periferija (nacionalne vs. lokalne elite)
  - Između nacionalnih elita oko ciljeva
- Pod uticajem industrijske revolucije dalje nastaju:
  - Primarni vs. sekundarni sektor
  - Rad vs. kapital

Društveni rascjepi

- Ostali potencijalni rascjepi koji utiču na kreiranje partijskih sistema:
  1. Materijalizam vs. postmaterijalizam
  2. Obrazovani vs. neobrazovani
  3. Nacionalni suverenitet vs. EU integracija
  4. *Ancien regime* vs. demokratski poredak

U postkomunizmu

- U zemljama istočne Evrope partijski sistemi se formiraju oko tri dimenzije (Kitschelt)
  1. *Ko ima pristup institucijama*
    - Ko je građanina? Kosmopolitski vs. etnički kriterijum
    - Tradicionalističko vs. proevropsko (primjer *AfD*)
  2. *Koja su “pravila igra”*
    - Koji je djelokrug kolektivnih odluka? - Hijerarhija vs. demokratija / autoritarizam vs. liberalizam
    - Koji je način na koji se te odluke donose?
  3. *Ko posjeduje resurse za “igranje”*
    - Tržišna alokacija vs. redistribucija resursa

Oblikovanje partijskog sistema u CG

- Na nastanak i evoluciju partijskog sistema u CG presudno uticala četiri činioca (Goati)
  1. *Sukob oko političkog poretka*
  2. *Sukob independista i federalista*
  3. *Etničke podjele*
  4. *Rascjep između ljevice i desnice*

Klasifikacija

- Na bazi broja partija i njihove relativne većine:
  - Dvopartijski sistemi (45% - 45%)
  - Dvopartijski sistemi (45% - 40% - 15%)
  - Višepartijski sistemi sa dominantnom partijom (45% najveća partija)
  - Višepartijski sistemi bez dominantne partije

Efektne partije

- Broj efektivnih partija: $N^2 = 1 / \sum (p_i)^2$

- U CG:

Izbori	Broj partija	Efektivne partije
1990.	11	2.1
1992.	4	2.8
1996.	6	2.3
1998.	7	3.1
2001.	8	3.9
2002.	8	3.9
2006	9	4.8

Slučaj CG

- Višepartizam sa dominantnom partijom
- Promjena u režimu 1997.?
  - Procent glasova ili dužina vladanja?
- Sartori uključuje ideološku distancu
  - Dvopartijski
  - Polarizovani višepartizam
  - Umjereni višepartizam
  - Segmentisani višepartizam

Polarizovani višepartizam

- Obilježja polarizovanog višepartizma:
  1. Postojanje anti-sistemske partije
  2. Dvostrana opozicija (*bilateral opposition*)
  3. Neodgovorna opozicija
- U slučaju Crne gore svi kriterijumi postojali u određenim vremenskim periodima – transformacija SNP-a

Izborni i partijski sistemi

- Izvan društvenih rascjepa, izborni sistem dominantno utiče na partijski
- **Diveržeov zakon** – “...Jednokružni većinski sistem vodi dvopartijskom...”
- Ključna kritika: **smjer odnosa i snaga odnosa!**
- Važni faktori unutar izbornog zakona u CG: *broj izbornih jedinica, visina cenzusa, broj poslanika...*

Generator promjena

- Indeks nestabilnosti (*volatility indeks*)
  - Unutar bloka (političke porodice)
  - Između blokova
- Izborna nestabilnost u Crnoj Gori
  - Između "političkih porodica"
- Problem mjerenja - koalicije

2016

	Glasovi	%	Glasovi pre% preko ce V			Mandati	M1	Mandati pojedinačno		M2
DPS	158490	41.41	158490	43.05	5.05	36	3	DPS	36	6
SDP	20011	5.23	20011	5.44	5.44	4	4	SDP	4	4
SD	12472	3.26	12472	3.39	3.39	2	2	SD	2	2
Demokratski front	77784	20.32	77784	21.13	2.94	18	2	NOVA	8	0
								PZP	5	1
								DNP	4	1
								RP	1	0
Albanska koalicija "sa jednim ciljem" DP, GI, DS u CG i Perspektiva	3394	0.89	0	0.00		0				
KLJUČ (DEMOS, SNP, URA)	42295	11.05	42295	11.49	0.18	9	0	SNP	3	6
								DEMOS	4	4
								URA	2	2

Volatility

Volatility of votes					14.40					
Volatility of mandates (coalition)							10.00			
Volatility of mandates										17.50

Pillars

MONTENEGRIN			190973	51.88	3.78	42	3		42	3
SERBIAN			116111	31.54	4.20	26	3		28	5
NEUTRAL			42295	11.49	2.80	9	3		7	6
MINORITY			18745	5.09	2.37	4	3		4	2
			368124	100.00	6.58	81	6.00		81	8.00

Institucionalizacija

- Faze institucionalizacije:
  1. Period u kojem je partija zamjenjiva
  2. Faza u kome partija nije samo instrument
    - Makar četiri izborna ciklusa
    - Makar 10% glasova
    - Preživljavanje smjene vođe
- Mainwaring (1998) četiri kriterijuma institucionalizacije:
  1. Nema odstupanja u izbornim rezultatima
  2. Ukorijenjenost partija u društvo
  3. Percepcija legitimnosti partija
  4. Partijska organizacija vs. vođa